

ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖКА «СВІТЯЗЯНКА»

Поєднання лісових та озерних ландшафтів, інтенсивне туристичне освоєння дало змогу сформувати на території Шацького національного природного парку низку туристичних маршрутів, одним із різновидів яких є екологічні стежки. Організація екологічної стежки – одна з форм виховання екологічного мислення і світогляду. За допомогою таких стежок поглиблюються і поширюються знання про природу. Це в свою чергу сприяє екологічному вихованню та підвищує відповідальність людей за збереження навколишнього середовища.

Екологічна стежка «Світязьанка»

1. Шацький національний природний парк

Створений Постановою Ради Міністрів УРСР № 533 від 28 грудня 1983 року на площі 32515 га (почав функціонувати з 1 квітня 1984 року).

Мета створення - збереження, відтворення та раціональне використання унікальних природних комплексів Шацького поозер'я, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, еколого-освітню та естетичну цінність, охорону водно-болотних угідь міжнародного значення і сприяння розвитку міжнародного співробітництва в галузі збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

Територія Шацького НПП є однією з ключових природних екосистем Західнополіського регіону України, розташована на Головному Європейському вододілі басейнів Чорного та Балтійського морів. Тут перетинаються Поліський широтний та Біломоро-Балтійсько-Середземноморський міграційні шляхи птахів.

Територія парку включає 23 озера загальною площею 6339 га. Це одна з найбільших озерних груп Європи. За походженням озера належать до різних генетичних типів, але здебільшого їх утворення пов'язують з карстовими та давніми процесами льодовикового періоду.

1995 Водно-болотні угіддя Шацького НПП в рамках Рамсарської конвенції віднесені до ІВА територій, що мають міжнародне значення, головним чином, як середовище існування водно-болотних птахів.

1999 Указом Президента України від 16 серпня 1999 року №992/99 площа парку збільшена до 48977га.

2002 Рішенням 17-ї сесії Бюро координаційного Комітету ЮНЕСКО МАБ Шацькому НПП було надано статус біосферного резервату.

2008 Озеро Світязь Шацького національного природного парку визнано переможцем в номінації “ 7 природних чудес України”.

2012 Біосферний резерват «Шацький» включений до міжнародного трьохстороннього біосферного резервату МАБ ЮНЕСКО «Західне Полісся» (Польща-Україна-Білорусь).

Екологічна стежка «Світязянка»

2. Тваринний світ Шацького національного природного парку

На території парку за час його функціонування було відмічено 347 видів хребетних: ссавці – 57, птахи – 241, плазуни – 7, земноводні – 12, риби – 30.

В національному парку проводився облік чисельності основних видів ссавців в зимовий період на території його безпосереднього користування та пізньо-осінні обліки водоплавних птахів. Територія закріплених мисливських угідь парку складає 28863 га в т.ч. лісових 14465, польових 5981, водно-болотних 8417. Полювання на території Шацького національного природного парку заборонене.

Кількість видів фауни на території Шацького НПП

№ з/п	РЯД	Кількість родин	Кількість видів		
			Відмічено за час існування парку	Відмічено в даному році	
				Всього	в.т.ч. вперше
1	2	3	4	5	6
Клас ссавці – Mammalia		14	57	57	
1	Гризуни – Rodentia	4	18	18	
2	Зайцеподібні – Lagomorpha	1	1	1	
3	Комахоїдні – Insectivora	3	8	8	
4	Парнопалі – Artiodactyla	2	4	4	
5	Рукокрилі – Chiroptera	1	15	15	
6	Хижі – Carnivora	3	11	11	
Клас птахи – Aves		49	241	217	
1	Гагароподібні – Gaviiformes	1	1	1	
2	Голубоподібні – Columbiformes	1	5	5	
3	Горобцеподібні – Passeriformes	23	99	94	
4	Гусеподібні – Anseriformes	1	26	18	
5	Дрімлюгоподібні – Caprimulgiformes	1	1	1	
6	Дятлоподібні – Piciformes	1	9	9	
7	Журавлині – Gruiformes	2	7	7	
8	Зозулеподібні – Cuculiformes	1	1	1	
9	Куроподібні – Galliformes	2	5	5	
10	Лелекоподібні – Ciconiiformes	2	8	6	
11	Одудоподібні – Urupiformes	1	1	1	
12	Пеліканоподібні – Pelicaniformes	2	2	1	
13	Пірникозоподібні – Podicipediformes	1	4	4	
14	Ракшеподібні – Coraciiformes	3	3	3	
15	Серпокрильцеподібні – Apodiformes	1	1	1	
16	Сивкоподібні – Charadriiformes	3	44	38	
17	Совоподібні – Strigiformes	1	5	5	
18	Соколоподібні – Falconiformes	3	19	18	

Клас плазуни – Reptilia		5	7	7	
1	Лускаті – Squamata	4	6	6	
2	Черепахи – Chelonia	1	1	1	
Клас земноводні – Amphibia		6	12	12	
1	Безхвості амфібії – Ecaudata	5	10	10	
2	Хвостаті амфібії – Caudata	1	2	2	
Клас риби – Pisces		11	30	30	
1	Вугреподібні – Anguilliformes	1	1	1	
2	Карпоподібні – Cypriniformes	2	19	19	
3	Колючкоподібні – Gasterosteiformes	1	1	1	
4	Лососеподібні – Salmoniformes	2	2	2	
5	Окунеподібні – Perciformes	2	4	4	
6	Сомоподібні – Siluriformes	2	2	2	
7	Тріскоподібні – Gadiformes	1	1	1	
Клас ракоподібні – Crustacea		11	71	71	
Підклас вищі раки – Malacostraca		1	1	1	
1	Десятиногі раки – Decapoda	1	1	1	
Підклас нижчі раки – Entomostraca		10	70	70	
2	Веслоногі раки – Copepoda	1	6	6	
3	Гіллястовусі раки – Cladocera	9	64	64	
Тип молюски – Mollusca					
Клас двостулкові – Bivalvia		4	31	31	
Клас комахи – Insecta			902	902	
Комахи з неповним перетворенням – Hemimetabola			53	53	
1	Бабки – Odonata		32	32	
2	Прямокрилі – Orthoptera	3	21	21	
Комахи з повним перетворенням – Holometabola			849	849	
3	Двокрилі – Diptera		134	134	
4	Жуки – Coleoptera		549	549	
5	Метелики – Lepidoptera		108	108	
6	Перетинчастокрилі – Hymenoptera		57	57	
7	Сітчастокрилі – Neuroptera	1	1	1	
Клас павукоподібні – Arachnida		23	281	281	
1	Кліщі – Acari	4	19	19	
2	Павуки – Aranei	19	262	262	
Тип однокліткові – Protozoa					
Клас саркодові – Sarcodina		5	56	56	

Екологічна стежка «Світязянка»

3. Рідкісні види рослин національного парку

На території парку трапляється 43 види рослин занесених до «Червоної книги України» (2021 р.).

№ з/п	Список рідкісних видів рослин, які занесені до «Червоної книги України»	Статус виду
1	2	3
ВИЩІ РОСЛИНИ		
СУДИННІ РОСЛИНИ		
1	Альдрованда пухирчата – <i>Aldrovanda vesiculosa</i> L.	Рідкісний
2	Астрагал піщаний – <i>Astragalus arenarius</i> L.	Вразливий
3	Береза низька – <i>Betula humilis</i> Schrank	Вразливий
4	Борідник паростковий – <i>Jovibarba sobolifera</i>	Рідкісний
5	Булатка червона – <i>Cephalanthera rubra</i>	Рідкісний
6	Верба лапландська – <i>Salix lapponum</i>	Вразливий
7	Гвоздика несправжньопізня – <i>Dianthus pseudoserotinus</i>	Вразливий
8	Гніздівка звичайна – <i>Neottia nidus avis</i>	Неоцінений
9	Гронянка півмісяцева – <i>Botrychum lunaria</i>	Вразливий
10	Дифазіаструм сплюснутий – <i>Diphasiastrum camplanatum</i>	Рідкісний
11	Жировик Льозеля – <i>Liparis loeselii</i>	Вразливий
12	Журавлина дрібноплідна – <i>Oxycoccus microcarpus</i>	Вразливий
13	Зозулинець блощичний – <i>Orchis coriophora</i>	Вразливий
14	Зозулині сльози яйцеподібні – <i>Listera ovata</i>	Неоцінений
15	Зозулині черевички справжні – <i>Cypripedium calceolus</i>	Вразливий
16	Коручка болотна – <i>Epipactis palustris</i>	Вразливий
17	Коручка темно-червона – <i>Epipactis atrorubens</i>	Вразливий
18	Коручка широколиста – <i>Epipactis helleborine</i>	Неоцінений
19	Косарики черепитчасті – <i>Gladiolus imbricatus</i>	Вразливий
20	Лікоподієлла заплавна – <i>Lycopodium inundatum</i>	Вразливий
21	Лілія лісова – <i>Lilium martagon</i>	Неоцінений
22	Любка дволиста – <i>Platanthera bifolia</i>	Неоцінений
23	Меч-трава болотна – <i>Cladium mariscus</i>	Вразливий
24	Осока Буксбаума – <i>Carex buxbaumii</i>	Вразливий
25	Осока дводомна – <i>Carex dioica</i>	Вразливий

1	2	3
26	Осока Девелла – <i>Carex davalliana</i>	Вразливий
27	Осока тонкокореневищна – <i>Carex chordorrhiza</i>	Вразливий
28	Пальчатокорінник м'ясочервоний – <i>Dactylorhiza incarnata</i>	Вразливий
29	Пальчатокорінник плямистий – <i>Dactylorhiza maculata</i>	Вразливий
30	Пальчатокорінник травневий – <i>Dactylorhiza majalis</i>	Рідкісний
31	Пальчатокорінник Фукса – <i>Dactylorhiza fuchsii</i>	Неоцінений
32	Півники сибірські – <i>Iris sibirica</i>	Вразливий
33	Плаун річний – <i>Lycopodium annotinum</i>	Вразливий
34	Пухівка альпійська – <i>Eriophorum alpina</i>	Зникаючий
35	Пухирник малий – <i>Utricularia minor</i>	Вразливий
36	Пухирник середній – <i>Utricularia intermedia</i>	Вразливий
37	Росичка англійська – <i>Drosera anglica</i>	Вразливий
38	Росичка середня – <i>Drosera intermedia</i>	Вразливий
39	Ситник бульбистий – <i>Juncus bulbosus</i>	Вразливий
40	Сон розкритий – <i>Pulsatilla patens</i>	Неоцінений
1	2	1
41	Товстянка звичайна – <i>Pinguicula vulgaris</i>	Вразливий
42	Шейхцерія болотна – <i>Scheuchzeria palustris</i>	Вразливий
НЕСУДИННІ РОСЛИНИ		
1	Палудела відстовбурчена – <i>Paludella squarrosa</i>	Зникаючий
Всього вищих рослин:		43

Екологічна стежка «Світязянка»

4. Орнітофауна Шацького національного природного парку

З початку заснування Шацького національного природного парку на Волинському Поліссі розпочато систематичне вивчення орнітофауни та різноманітних питань, пов'язаних з екологією, міграцією, охороною. Важливим моментом для розгортання екологічного моніторингу є те, що інвентаризація орнітофауни парку розпочата разом з проектними роботами по його створенню і перші наслідки відображені в матеріалах «Літопису природи», а згодом, за п'ятирічний період опубліковані (Горбань, 1990). Ці обставини дають змогу об'єктивно оцінити сучасний стан орнітофауни, її історичні тенденції та здійснювати екологічний моніторинг на основі зоологічних об'єктів.

Орнітофауна Шацького національного природного парку досить своєрідна і різноманітна. Її орнітокомплекси найбільш повно характеризують і відображають весь склад орнітофауни Волинського Полісся. В фауні західно-українського Полісся, птахи найбільш представлена група серед хребетних тварин.

Різноманітність орнітофауни в Шацькому національному парку зумовлена багатством біотопів, різноманіттям ландшафту та його утворень. Серед лісових комплексів птахів (лісових орнітокомплексів) можна виділити угруповання соснового лісу, змішаного лісу з перевагою сосни, соснових однотипних молодняків, рідколісся, ольсів, змішаних лісів з перевагою окремих листяних порід, вільхового та березового лісу, прибережних рідколісся (зустрічаються біля берегів озер Луки, Перемут, Чорне Male, Чорне Велике, Довге, Кругле). Крім цього на території Шацького національного парку чітко виділяються орнітокомплекси сільськогосподарських угідь (поля засіяні зерновими, картоплею, буряком), пасовищ, заболочених лук. Одним з найбільш багатих і цінних для західно-українського Полісся орнітокомплексів - є озерні орнітокомплекси. Власне озерні орнітокомплекси Шацького парку ґрунтовно збагатшують орнітофауну Волинського Полісся.

В період з 1980 по 1988 рр. на території Шацького національного парку виконано ряд робіт по інвентаризації орнітофауни. Можна вважати, що основний етап інвентаризації орнітофауни в національному парку зроблено і тепер проводяться лише додаткові поточні роботи в цьому напрямку.

Екологічна стежка «Світязьанка»

5. Риби національного парку

На даний час в озерах Шацького національного парку нараховується 30 видів риб, які належать до 11 родин.

З цих видів риб – 7 видів акліматизовано: чудський сиг, білий амур, сазан амурський, строкатий товстолобик, річковий вугор, судак звичайний, карликовий сомик. Із інтродукованих видів в озерах парку не розмножуються білий амур, річковий вугор, строкатий товстолобик; на відміну від карликового сомика, який масово розмножився в водоймах парку. В любительських виловах домінують плітка, окунь, густера, карась, укля, лящ. Дуже рідко зустрічаються миньок, сом звичайний, чудський сиг.

Екологічна стежка «Світязьанка»

6. Гідрологія

Поверхневі води характеризуються наявністю великої кількості озер (23 із загальною площею 6338,9 га) і слабorozвиненою річковою сіткою, представленою річками Прип'ять і Західний Буг та їх притоками. Озера є характерними представниками поліських озер, розміщених в пониженнях, які утворились внаслідок вимивання розчинних гірських порід, а також осідання земної поверхні при виносі дрібних фракцій із пористих нерозчинних порід. Існує декілька версій походження озер із яких найбільш поширені льодовикова і карстова. Вони розміщені в міжріччі Західного Бугу і Прип'яті і з'єднані з ними каналами. За розмірами озера невеликі, лише п'ять з них має площу водного дзеркала, яка перевищує 2 кв.км, а озеро Світязь є найбільшим і найглибшим озером природного походження в Україні. В таблиці 14 наведені основні морфометричні характеристики озер парку.

До басейну Балтійського моря відносяться річка Західний Буг з притоками Копаївка, яка на території Шацького парку практично вся каналізована та Рита, яка знаходиться в північній частині на кордоні з Білоруссю. Річка Прип'ять, права притока Дніпра, належить до басейну Чорного моря. В даний час русло річки Прип'ять спрямлене і є магістральною каналом Верхньо-Прип'ятьської осушувальної системи.

Морфометричні показники Шацьких озер

№ з/п	Назва озера	Площа водного дзеркала, га	Довжина, м	Ширина, м	Глибина, м		Об'єм води, млн.м ³	ВНРМ, м
					макс.	сер.		
1.	Світязь	2622,0	9225	4000	58,4	6,9	180,8	163,2
2.	Пулемецьке	1568,0	6125	3375	19,2	4,1	64,3	162,7
3.	Луки	673,2	5950	1400	3,2	2,1	14,1	161,8
4.	Перемут	142,0	1800	1300	6,7	2,2	3,2	161,8
5.	Острів'янське	255,0	2250	1450	3,8	2,3	5,9	162,6
6.	Пісочне	187,0	1750	1450	16,2	6,9	13,0	162,2
7.	Чорне Male	31,0	875	575	2,5	1,2	0,4	162,3
8.	Соминець	43,0	1175	525	2,8	1,7	0,7	163,0
9.	Мошне	36,0	800	600	3,0	2,0	0,7	160,7
10.	Климівське	29,0	850	450	3,0	1,5	0,4	162,4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
11.	Линовець	9,0	450	325	3,7	1,6	0,2	163,3
12.	Звединка	3,8	225	225	3,7	1,6	0,2	163,1
13.	Ритець	4,4	250	200	3,7	1,6	0,2	163,1
14.	Люцимер	430,0	3075	1875	11,0	4,4	19,5	164,7
15.	Кримно	147,0	2175	925	5,5	2,9	4,2	161,7
16.	Чорне Велике	83,0	1375	750	6,0	3,0	2,5	164,7
17.	Озерце	13,7	600	375	3,0	1,6	0,2	163,1
18.	Карасинець	15,0	550	375	1,8	1,1	0,2	163,2
19.	Довге	19,0	550	300	3,0	1,4	0,2	164,0
20.	Плотиччя	11,0	475	325	2,0	0,5	0,1	163,0
21.	Кругле	9,0	400	300	2,0	1,0	0,1	164,1
22.	Навраття	1,9	175	150	2,0	1,0	0,1	163,3
23.	Олешно	5,9	350	300	2,0	1,0	0,2	162,5
	ВСЬОГО:	6338,9						

Екологічна стежка «Світязьанка»

7.Затока Бужня

"Затока Бужня" (площа 184,0 га) – являє собою західну частину озера Світязь, до якої з південної сторони прилягає ліс та зарості кущових видів верб – попелястої, пурпурової, п'ятитичинкової (*Salix cinerea*, *S.purpurea*, *S. pentandra*) Внаслідок обміління сполучного перешийка затока посилено заростає. Для затоки характерний широкий прибережний пояс очерету (*Phragmites australis*), у якому в окремі роки масово з'являється червонокнижний вид комахоїдних рослин – альдрованда пухирчаста (*Aldrovanda vesiculosa*). Внаслідок обміління у затоці розвиваються потужні зарості водяного різака алоевидного (*Stratiotes aloides*), що сприяє евтрофікації водойми. Прилеглі лісові угруповання представлені сирими вільховими та березово-вільховими насадженнями з домінуванням у наземному ярусі болотного різнотрав'я – кропиви (*Urtica dioica*), гадючника в'язолистого (*Filipendula ulmaria*), комиша лісового (*Scirpus sylvatica*), щучки дернистої (*Deschampsia caespitosa*) .

Екологічна стежка «Світязянка»

8. Сосна звичайна (*pinus sylvestris*)

Зовнішній вигляд

Дерево з конусоподібною або пірамідальною кроною і моноподіальним, кільчастим гілкуванням (так звані «мутовки»). Оскільки це світлолюбне дерево, нижні його гілки відмирають, очищаючи стовбур. За сприятливих умов, висота сосни досягає 40 м, а діаметр — 1-1,5 м. Деревя, що вирости в густому лісі, мають стрункі, майже циліндричні стовбури і невеличку, високопідняту крону з тонкими гілками. Кора червонувато-бура, лускувата. Молоді пагони зеленуваті, пізніше — жовтувато-сірі.

Коренева система

Коренева система сосни — стрижнева, але розміри та галуження кореня залежать від умов її зростання. На болотах коріння сосни знаходиться біля самої поверхні, кожне дерево ніби сидить на купині. Так дерево рятується від надмірної кількості вологи. На бідних і сухих ґрунтах дерево утворює величезну поверхневу кореневу систему, глибиною до 30-40 м, і радіусом до 15-20 м, і живиться за рахунок роси і конденсованої вологи. На багатих і пухких ґрунтах стрижневий корінь сосни проникає на глибину 60-ти та більше метрів. Коріння сосни оповите чохлами з грибкових ниток, що утворюють мікоризу.

Листяний покрив

Укорочені пагони несуть дві хвоїнки 4,5-7 см завдовжки, зверху випуклі темно-зелені, знизу — жолобчасті, загострені, часто скручені, що тримаються 3-5 років.

Поширення

Сосна звичайна є основною лісотвірною породою в Українському Поліссі. Створює чисті і мішані ліси. Світлолюбна, морозостійка рослина. Запилюється у травні. Поширена на Поліссі, в північній частині Лісостепу, іноді на піщаних терасах рік північної частини Степу. Вона займає близько 35 % державного лісового фонду України. Основні райони заготівлі — Житомирська, Волинська, Рівненська і Львівська, частково Київська, Чернігівська області.

Соснові ліси на території Шацького НПП

Серед лісових формацій Шацького національного природного парку переважають соснові ліси, займаючи 62 % площі парку, покритої лісами. Серед них найбільшу площу займають ліси чорницеві (49%), меншу - соснові ліси зеленомохові (12 %), ще меншу - соснові ліси лишайникові (1-2%). Близько 8% території лісових формацій припадає на заболочені соснові ліси. В екологічному ряду найвищі місця (горби, гряди, камові пасма) з дерново-приховано-підзолистими ґрунтами займає асоціація *Pinetum cladinsum*, яка фрагментарно поширена серед соснових лісів зеленомохових. Її деревостан характеризується невисокою зімкненістю (0,6) та продуктивністю (V бонітет). В ньому переважає сосна без домішок інших порід. Підлісок невиявлений, поодинокі трапляються *Juniperus communis L.*, *Cytisus ruthenicus F.* Покриття трав'янисто-чагарникового ярусу нерівномірне (20-60%), часто не спостерігається домінування певного виду. Найбільшу участь у травостойі приймають *Festuca ovina L.* і *Thymus serpyllum L.*, які зростають куртинами, інколи трапляються *Arctostaphylos uva-ursi (L.)*, *Dianthus pseudosquarrosus*, поодинокі трапляються *Gypsophila fastigiata L.*, *Vaccinium vitis-idaea* та деякі інші види.

Лишайники утворюють наземний ярус з покриттям 50-60%, у ньому домінують *Cladonia sylvatica* (L.), *C. rangiferina* (L.).

Серед лишайникових соснових лісів на підвищеннях рельєфу невеликими ділянками трапляються фрагменти асоціації *Pinetum junipereto - (communi) -cladinosum*, в якій *Juniperus communis* утворює підлісок з зімкненістю 0,2-0,4. На піщаних підвищеннях трапляються молоді соснові насадження з трав'яним покривом, утвореним *Corynephorus canescens*, які є довготривалою стадією формування соснових лісів.

Група асоціацій *Pineta hylocomiosa* приурочена до схилів незначних підвищень і пологістих ділянок з дерново-слабопідзолистими ґрунтами. Вона представлена кількома асоціаціями, найбільш поширеними з яких є *Pinetum hylocomiosum* і *P. myrtilloso-hylocomiosum*. Перша асоціація характеризується добре розвиненим деревостаном із зімкненістю крон 0,7-0,8, в якому переважає *Pinus sylvestris* L., з домішкою *Betula pendula* Roth. Висота сосен 20-22 м, діаметр - 30-32 см. Підлісок відсутній, окремими екземплярами зустрічаються *Frangula alnus* Mill. Трав'яно-чагарниковий ярус розріджений (10-20%), домінування певного виду в ньому не спостерігається. Із покриттям 1-2% трапляються *Vaccinium vitis-idaea*, *Peucedanum oreoselinum* (L.), *Calluna vulgaris* (L.). Моховий ярус з покриттям 60-80% утворюють *Pleurozium schreberi*, *Dicranum rugosum* Brid. Пірогенні сукцесії зеленомохових соснових лісів представлені сосновими лісами вересковими, в яких у деревному ярусі бере участь *Betula pendula*. Природні ценози асоціації *Pinetum callunosum* розміщуються вузькими смугами на схилах мезорельєфу між лишайниками та зеленомоховими сосновими лісами, займаючи незначні площі. Цікавими похідними угрупованнями зеленомохових лісів є соснові ліси з підліском, сформованим *Sarothamnus scoparius* (L.), який вводиться в ліси шляхом підсіву. Місцями зімкненість підліску досягає 0,4-0,5. У трав'яно-чагарниковому ярусі переважають злаки - *Agrostis tenuis* Sibth., *Festuca ovina*, з лісових видів збереглися *Vaccinium vitis-idaea* (5%).

Нижче в рельєфі розташовуються ценози найбільш поширеної асоціації *Pinetum myrtilloso-hylocomiosum*, основні площі яких зосереджені в східній частині парку. Дана асоціація формується на вирівняних та знижених ділянках на дерново-підзолистих піщаних дещо оглеєних ґрунтах. Деревостани цих переважно середньовікових лісів мають зімкненість крон 0,7-0,8, I-Іа бонітет, їх висота становить 18-20 м, а діаметр сосен - 20-24 см. У деревостані завжди є домішка *Betula pendula*, а також *Quercus robur* L. Останній становить близько 5-10% деревостану, але зосереджений, в основному, в другому ярусі, висота якого - 8-10 м. Ярус підліска несформований, із зімкненістю близько 0,1 в ньому трапляються *Frangula alnus* та *Sorbus aucuparia* L. em Hedl. Трав'янисто-чагарниковий покрив досить густий (70-75%), диференційований на два підяруси. У верхньому розрідженому заввишки 60 см переважають з покриттям 3-5% *Molinia caerulea* (L.), *Pteridium aquilinum* (L.), поодинокі на зниженнях відмічені *Ledum palustre* L., *Vaccinium uliginosum* L. Другий (основний) під'ярус заввишки 25-30 см утворює *Vaccinium myrtillus* (60-65%) із домішкою *Melampyrum pratense*, *Majanthemum bifolium* (L.), *Luzula pilosa*, *Trientalis europaea* L., *Calluna vulgaris*. Моховий покрив більш-менш густий. Його покриття, залежно від розвитку трав'яно-чагарничкового ярусу, становить від 30 до 60%. У ньому переважають *Pleurozium schreberi* та *Dicranum rugosum*. Оскільки інші асоціації соснових лісів мають незначну площу, ми їх не характеризуємо.

Дубово-соснові ліси на території парку трапляються зрідка, займають вони близько 2% покритих лісом площ. Вони приурочені до середньопідзолистих супіщаних ґрунтів і представлені асоціацією *Querceto-Pinetum franguloso-myrtillosum*. Деревостан її однарусний, його зімкненість - 0,7-0,8, склад 7С2Д1Б+Вільха. У віці 80 років сосна має висоту 23-24 м, дуб, звичайно, на 2 м нижчий. Зімкненість підліску - 0,3-0,4, висота - 3-4 м, утворює його *Frangula alnus* із домішкою *Viburnum opulus* L. Трав'янисто-чагарниковий

ярус досить густий (60%), у ньому переважає *Vaccinium myrtillus* (30%), із покриттям 1-2% трапляються *Melampyrum nemorosum* L., *Majanthemum bifolium*, *Molinia caerulea*, *Calamagrostis arundinacea* (L.). Невеликими ділянками на території парку трапляються грабово-дубові ліси, які зростають на незначних за площею підвищеннях, оточених вільшняками, лісовими сфагновими болотами або сосновими лісами чорницевими. Вони представлені асоціацією *Carpineto-Quercetum coryloso-oxalidosum*. Деревостан, склад якого бД2Гр1С1Б і зімкненість 0,7-0,8, двоярусний. Дуб, заввишки 23-24 м, формує перший під'ярус, граб, який досягає 16-17 м - другий. Підлісок утворює *Corylus avellana* L., він, звичайно негустий (0,2-0,3). В розрідженому (20-25%) травостої переважає *Oxalis acetosella* L. (10-15%), із покриттям 3-5% зустрічаються *Stellaria holostea* L., *Hepatica nobilis* Schreber, поодинокі - *Lusula pilosa*, *Vaccinium myrtillus*, *Asperula odorata* L., *Asarum europaeum* L. та деякі інші види.

Екологічна стежка «Світязьанка»

9. Руда лісова мурашка (*Formica rufa*)

клас: комахи
ряд: перетинчастокрилі
родина: мурашки
вид: форміка

Місця проживання

Лісова руда мурашка населяє майже всю європейську частину Євразії. Основне місце проживання виду - зона помірного клімату. Комаху можна зустріти як в хвойних, мішаних і листяних лісах, так і на відкритих галявинах і узліссях.

Відмінні властивості

Довжина комахи близько 7-14 мм. Статура щільна, з високими грудьми і двома парами перетинчастих крил (у самок після літа вони обламуються). Голова велика, її довжина трохи перевищує ширину. Органів слуху немає. Очі бачать в ультрафіолетовій частині спектру, хоча і не дуже пильні. Запах мураха сприймає об'ємно - у неї стереоскопічний нюх. Комахи живуть громадами, що складаються з самиць, самців і робочих особин - недорозвинених в статевому відношенні самок. Спостерігається помітний статевий диморфізм.

Спосіб життя

Робоча мураха - трудівник: весь час він проводить в роботі. Центр життя мурашника - цариця - самка великих розмірів з добре розвиненими яєчниками, і її головна турбота – яйцекладка. Інші жителі мурашника - також самки, але з нерозвиненими яєчниками. Самці з'являються лише на короткий термін літа і незабаром гинуть. У мурашнику завжди є поділ праці. Одні особини зайняті будівництвом купола, інші видобутком їжі, треті «пасуть» колонії попелиць, а четверті знаходяться біля цариці, безперервно годують і чистять її. Чим старше мураха, тим складнішими стають його завдання. Вершина «кар'єри» - «посада» охоронця.

Мурашки - санітари лісу. Вигодовуючи личинок білковою їжею, вони знищують шкідників. Вони великі ласуни, особливо люблять солодкі виділення на корі і падь - це солодкі виділення попелиць. небезпека для мурашок представляють різні комахоїдні тварини і птахи.

Охорона

Вид оберігається на державному рівні в деяких європейських країнах, наприклад у Великобританії, Чехії та Німеччині. Ці комахи відіграють велику роль в загальній системі охорони природи і лісів зокрема, тому сьогодні їх навіть переселяють на нові місця існування штучним шляхом. Сім'я одного мурашника середніх розмірів захищає ліс на площі 1/4 га, а 4-5 гнізд мурашок забезпечують повний захист лісу від шкідників.

Мурашка руда лісова занесена до Європейського Червоного списку у категорію – вразливі види, які в найближчому майбутньому можуть бути віднесені до категорії «зникаючих», коли продовжиться дія факторів, що впливають на їх стан.

Екологічна стежка «Світязянка»

10. Крилаті рятівники лісу

До складу лісового комплексу входять понад 80% всієї орнітофауни парку. Найбільш характерними представниками цього комплексу є припутень, яструби великий та малий, зозуля, сови сіра й вухата, дрімлюга, крутиголовка, жовна чорна, дятли великий, середній та малий, волове око, вільшанка, дрозди чорний, співочий та чикотень, мухоловки строката і сіра, синиці – велика, лазарівка чубата, повзик, підкоришник, зяблик, коноплянка, шпак, вивільга, сойка, гава, крук та інші.

Птахи відіграють важливу роль у житті лісу, регулюючи чисельність шкідників. Головний санітар лісу дятел. Він вистукує дерева будь-якої пори року й видовбує комах та різних личинок під корою і в деревині. А спритна синиця обстежує за годину майже 150 дерев. Щонайменше 500 порцій поживи щодня постачає пташенятм мухоловка і в кожній порції – до 2-х десятків комах. Шпак приносить корм своїм пташенятм понад 200 разів на добу.

За один день лазарівка скльовує до 10 тисяч яєць метеликів, а всього за період вигодовування пташенят – понад 24 мільйони штук. Маленький корольок за один сезон знищує до 10 мільйонів ворогів лісу. Підраховано, що на кожному гектарі лісу, птахи знищують протягом року від 28 до 95 кілограмів комах-шкідників.

11. Особливості рельєфу Волинського Полісся

Територія парку являє собою своєрідний природний комплекс північно-західної частини Поліської низовини з перевагою рівнинного рельєфу, широким розвитком покривних піщаних відкладів, наявністю великої кількості озер з низькими берегами, значним поширенням боліт, переважанням дерново-підзолистих ґрунтів під сосновими лісами, луками та сільськогосподарськими угіддями.

Рельєф території парку характеризується переважанням плоских і слабохвилястих низовин та пасмо-увалисто-горбистих підвищень, поверхня яких розчленована великою кількістю озер різного розміру та генезису. Вирівнений характер рельєфу обумовлений особливостями нагромадження антропогенних відкладів, їх генетичними типами та потужністю, а також геологічними особливостями будови ложа антропогенних відкладів. Абсолютні висоти коливаються в межах 160,7-182,6 м. Найнижчі відмітки території властиві заплавам рік та басейнам озер. Максимальні абсолютні висоти приурочені до озоних гряд та еолових горбів. Середня висота рельєфу території становить 164,6 м.

Формування рельєфу парку проходило при складній взаємодії екзогенних, ендегенних та техногенних факторів, яка обумовила різноманітність типів та форм рельєфу. На кожному етапі формування рельєфу переважали то одні, то інші рельєфотворчі фактори.

Льодовиковий рельєф території сформувався в процесі крайової ерозії та акумуляції льодовика. Одним із основних геоморфологічних наслідків акумулятивної діяльності покривного зледеніння є утворення моренних рівнин, які формуються в процесі підльодовикової і внутрільодовикової акумуляції основної морени. Місцями основна морена перекривається абляційною, утворюючи полого-хвилястий рельєф моренних рівнин. В рельєфу парку моренні рівнини представлені фрагментарно на північному заході від озер Чорне і Люцимер. Тут моренна рівнина складена основною мореною та утворює своєрідну полого-хвилясту рівнину, слабо виражену в рельєфі.

Значне поширення в межах парку мають зандрові низини, які сформувались перед фронтом льодовикового краю під час його деградації, зандри займають нижній гіпсометричний рівень в рельєфі. Пологохвилясті зандрові низини формувались внаслідок поверхневого стоку, коли потоки талих вод льодовика несли з собою масу різнозернистого піску і відклали їх у вигляді пасом, горбів. В межах дольодовикових понижень формувались внутрізандрові заболочені улоговини, в найбільш понижених частинах яких розміщені озера. Рельєф зандрових низин розчленований невисокими, слабохвилястими еоловими дюнами і пасмами.

Флювіогляціальний рельєф представлений долинами річки Західний Буг і Копаївки.

Озерно-алювіальний рельєф формується внаслідок вікових, річних та сезонних коливань водного балансу озер та зміною їх рівневого режиму.

Озерам парку властиве переважання акумулятивних берегів. Акумулятивно-абразійні береги формуються на озерах, які займають більш високий гіпсометричний рівень. В зв'язку з переважанням піщаних відкладів, абразійні уступи тут невеликі, але круті. Так висота абразійного уступу на озері Пісочне становить 0,5 - 0,8 м, а на озері Світязь 0,7 - 1,5 м. Акумулятивно-піщані та пісочно-галечникові береги формуються при переважанні теригенної акумуляції. Для них характерне широке сухе та затоплюване побережжя, в зоні яких утворюються пляжі.

Торфові та сплавинні береги формуються при переважанні біогенної акумуляції. Побережжя в таких озерах заболочене, літоральна частина замулена.

Значне антропогенне перетворення рельєфу розпочалось недавно. Основними техногенними формами рельєфу території є меліоративні канали і карери. Інтенсивний антропогенний вплив на рельєф приводить до зникнення багатьох характерних форм льодовикового рельєфу болотних масивів, малих рік.

12. Гриби Шацького національного природного парку

Історія досліджень

Вперше про гриби Шацького НПП згадується у випусках „Флори грибів України”, присвячених оперкулятним дискоміцетам (Смицкая, 1980) та борошністороссяним грибам (Гелюта, 1989), де наводяться місцезростання лише чотирьох видів. Через 10 років з’являється стаття про фітотрофні мітоспорові гриби парку (Андріанова, 1999), в якій подаються місцезнаходження та субстрати зростання 40 їх видів. Згодом І.О. Дудка (2001) публікує дані про знахідки 44 представників відділу Ascomycota на макрофітах озер Шацького НПП. Ще один гриб із Шацького НПП наводиться В.П. Гелютою (2007) у статті „Нові знахідки видів роду *Mutinus* Fr. (Phallaceae) в Україні”. Додамо, що в Національному гербарії Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України зберігаються зразки борошністороссяних грибів, зібраних В.П. Гелютою на цій заповідній території в 1988 р. Однак усі наведені відомості стосуються головним чином мікроміцетів, макроміцети ж, за виключенням дискоміцетів, не збиралися. Щоб ліквідувати цю прогалину, в 1988, 1998, 2001, 2004 та 2006 рр. було проведено спеціальне мікологічне обстеження парку, в результаті якого виявлено 109 видів макроміцетів, що належать до 60 родів, 31 родини, 9 порядків та 2 відділів. Переважають представники порядку Agaricales (53 види або 48,6 % від загальної кількості макроміцетів, знайдених у Шацькому НПП). Крім того, до порядків, які відзначаються найбільшою видовою різноманітністю, належать також Boletales (19 видів або 17,4 %), Russulales (15 видів, або 13,8 %) та Polyporales (11 видів або 10,1 %). Разом ці чотири порядки об’єднують 89,9 % усіх макроміцетів, відомих на території парку. З родин найбільшими були Tricholomataceae (16 видів), Russulaceae (15), Agaricaceae й Boletaceae (по 8) та Amanitaceae (7 видів). У цілому до цих родин належать 54 види грибів, що становить 49,5 % видового складу макроміцетів парку. Найкраще представленими родами є *Russula* Pers. (10 видів), *Amanita* Pers. (7) та *Suillus* Grey (5), які об’єднують 20,1 % видів, зареєстрованих у парку. Решта родів налічують від одного до чотирьох видів.

Класифікація

Виявлені макроміцети Шацького НПП належать до п’яти еколого-трофічних груп (мікоризоутворювачів, ксилотрофів, гумусових сапротрофів, підстилочних сапротрофів та бріотрофів). Переважають мікоризні гриби (47 видів, що становить 43,1 % від загальної їх кількості у парку). Серед них найчастіше траплялися *Amanita muscaria*, *Boletus badius*, *Lactarius helvus*, *L. rufus*, *Leccinum aurantiacum*, *L. scabrum*, *Gyroporus cyanescens*, *Scleroderma citrinum*, *Suillus granulatus*, *S. luteus* та *Russula adusta*. Також знайдено чотири види рідкісних мікоризних грибів – *Cortinarius violaceus*, *C. armillatus*, *Gomphidius roseus* та *Lactarius trivialis*.

Ксилотрофи є другою за величиною еколого-трофічною групою (28 вид або 25,7 %). Серед них найзвичайнішими були *Auriscalpium vulgare*, *Armillaria mellea*, *Crucibulum laeve*, *Pluteus cervinus*, *Huipholoma capnoides*, *H. fasciculare*, *Laetiporus sulphureus*, *Lenzites betulina*, *Mycena galericulata* та *Trametes gibbosa*. Три види, які входять до цієї групи, виявились рідкісними в Україні. Це *Lentinus tigrinus*, *Phaeolus schweinitzii* та *Volvariella bombycina*. Вони вважаються також рідкісними в ряді країн Центральної та Західної Європи, де охороняються (Wojewoda, Ławrynowicz, 1992; Garnweidner, 1993; Grünert, Grünert, 1995). До ксилотрофів належать *Armillaria mellea*, *Pleurotus ostreanus* та *Phaeolus schweinitzii* –

паразити, які оселяються на живих деревах і сприяють швидкому руйнуванню деревини, проте на території Шацького НПП ми їх знаходили зрідка.

Гумусові сапротрофи представлені 22 видами, що становить 20,1 % від загальної кількості макроміцетів, знайдених у парку. З них найчастіше трапляються *Agaricus arvensis*, *Coprinus atramentarius*, *C. comatus*, *Macrolepiota excoriata*, *M. procera* та *Marasmius oreades*. Два види виявилися рідкісними. Це *Mutinus ravenelii* та *Agaricus urinascens*. Першого з них занесено до Червоної книги України, надавши йому статус рідкісного III.

З підстилкових сапротрофів на території парку знайдено лише 10 видів (9,2%). Найчастіше траплялися *Clitocybe gibba*, *Infundibulicybe geotropa* та *Marasmius androsaceus*. Один вид належав до групи бріотрофів це *Galerina hypnorum*.

Найбільша різноманітність макроміцетів Шацького НПП виявлена в лісових фітоценозах, де у соснових лісах було зібрано 50 видів у дубово-соснових 26, в березових 23 і один у вільховому лісі. У лучних фітоценозах знайдено 11 видів, в антропогенно-трансформованих фітоценозах виявлено 7 видів і також один вид був знайдений у прибережно-чагарникових заростях.

Серед макроміцетів, зареєстрованих у парку, є багато загальновідомих їстівних грибів, в тому числі і цінних, які за смаковими якостями належать до першої чи другої категорій. Ряд інших видів, хоча і є їстівними, не мають такого практичного значення. В цілому їстівними виявилися 62 види, а 9 належать до отруйних. Регулярно в їжу використовується біля 20 видів. Це насамперед *Armillaria mellea*, *Boletus edulis*, *B. badius*, *B. pinicola*, *Leccinum aurantiacum*, *L. scabrum*, *L. versipelle*, *Cantharellus cibarius*, *Macrolepiota procera* (лише останніми роками), *Suillus granulatus*, *S. luteus* та *Cortinarius caperatus*. До найбільш розповсюджених отруйних грибів належать *Amanita muscaria* та *A. pantherina*. Тут також відомі і смертельно отруйні види – *Amanita phalloides*, *Clitocybe dealbata*, *Hypholoma fasciculare* та *Paxillus involutus*.

Білий гриб
Boletus edulis

Підосичник
Boletus aurantiacus

Підберезник
Boletus scaber

Моховик тріщинуватий
Boletus chrysenteron

Польський гриб
Boletus badius

Рядовка зелена
Tricholoma equestre

Маслюк
Boletus luteus

Рядовка наземна
Tricholoma terreum

Боровик королівський
Boletus regius

Гіропор березовий синіючий
Gyroporus cyanescens

Рижик смачний
Lactarius deliciosus

Сироїжка їстівна
Russula vesca

Екологічна стежка «Світязянка»

13. Щедрість лісу

Ліс-тип природних комплексів, у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище.

Ліс – найпотужніший тип рослинного покриву, основний компонент біосфери. Він регулює температуру – знижує її влітку, а взимку підвищує на кілька градусів. На заліснених територіях випадає 5-15% більше атмосферних опадів, ніж на безлісних.

Ліс нагромаджує сонячну енергію, а завдяки фітонцидам – повітря у ньому практично стерильне. Один гектар лісу очищає за рік 18 млн. кубм. Повітря від вуглекислого газу та відфільтровує до 62 т. пилу та газів. Недарма ліс називають легенями планети.

Ліс - велика фабрика кисню. Одна стигла сосна «виробляє» кисень, необхідний для життя трьох людей. Неоціненна допомога лісу сільському господарству. Він не тільки накопичує вологу, а й знижує швидкість вітру. Тому на прилеглих полях зменшується випаровування. Родючі землі надійно захищені від руйнувань.

Ліс – безцінний дар природи. Крім дерев та кущів у ньому щорічно досягає багато різноманітних лікувальних рослин, ягід, трав.

Лісові ягоди та плоди — справжнє джерело вітамінів та інших корисних речовин. Але перед тим, як збирати ягоди, необхідно добре вивчити та запам'ятати, які з них можна класти до кошика, а які забороняється споживати.

Їстівні лісові ягоди

Чорниця. Маленький кущик, росте у хвойних і мішаних лісах на галявинах. Світлолюбна рослина. Цвіте у квітні-травні, плоди досягають у липні. Чорниця містить безліч корисних елементів, що необхідні для організму. Завдяки корисним властивостям, її використовують у народній медицині для профілактики та лікування багатьох недуг.

Малина. Мабуть, кожен хоч раз збирав малину. Ягода може рости як біля хати, так і в лісі. У малині високий вміст саліцилової кислоти, що має жарознижуючу дію. Рослина є ефективною при лікуванні застуд та запалень.

Малина входить у трійку продуктів-лідерів за вмістом антиоксидантів. Ці речовини дозволяють боротися з проявами старості, зберігати енергійність і зовнішню привабливість.

Суниця. Лісова суниця є найдавнішою ягодою на землі. Суниці багаті на кальцій. Клітковина суниці дуже ніжна в порівнянні з іншими фруктами, тож ягоди корисні для секреції шлунка, покращують роботу кишечника та виводять зайвий холестерин з організму.

Ожина. Ожина відрізняється від малини не тільки кольором, але й смаком. Темні ягоди більш щільні, кисло-солодкі, дуже ароматні. Ягоди ожини містять натрій, магній, залізо, нікель, калій, фосфор, хром, титан, марганець, кальцій, залізо, клітковину, фруктозу, глюкозу, пектини, лимонну, яблучну кислоти. Завдяки такому складу плоди ожини підвищують імунітет, обмін речовин, травлення.

Брусниця – це невеликий чагарник з яскраво-червоними плодами. Цілющими є не тільки плоди рослини, а й листя. Брусницю збирають восени, а для збору листя ідеальний час – весна, період цвітіння. Листя та ягоди брусниці широко використовуються в медицині та кулінарії. Ягоди цієї рослини багаті на активні речовини: кислоти, вітаміни та мікроелементи.

Екологічна стежка «Світязянка»

14. Дуб черешчатий (*Quercus robur*)

Загальний опис

Дерево 20-50 м заввишки з шатроподібною або широкопірамідальною кроною й міцним гіллям. Стовбур завтовшки 1-1,5 м. Кора у молодих дерев сіра, гладка, у старих — темно-сіра, товста, з поздовжніми тріщинами. Молоді пагони голі або ледь опушені, оливково-бурі або червонуваті, ребристі, з овальними бруньками. Коренева система розвинена, коріння спрямовує ріст у глибину. Довжина кореня дорівнює висоті надземної частини дерева. Листки чергові, короткочерешкові, видовжено-оберненойцеподібні, донизу звужені, перистолопатові (7-40 см завдовжки). Лопаті тупі, округлі, вирізи між ними неглибокі. Молоді листки опушені, у старих листків опушення зберігається тільки на жилках. Квітки одностатеві. Рослина однодомна. Тичинкові квітки зібрані в пониклі сережки, кожна квітка має 6-8-роздільну зеленувату оцвітину і 6-10 тичинок. Маточкові квітки зібрані по 2-5 у пазухах верхніх листків на довгих квітконосах, дрібні (до 2 мм у діаметрі) з редукованою оцвітиною. Маточка одна з червонуватою трилопатевою приймочкою і нижньою зав'яззю. Плід — горіх (жолудь) голий, коричневий, 1,5-3,5 см завдовжки, розташований на плодоніжці завдовжки 3-8 см. Жолудь розміщений у блюдце- або чашеподібній мисочці (0,5-1 см завдовжки). Відомі дві сезонні форми дуба звичайного — рання та пізня. У раннього дуба листки розпускаються у квітні і на зиму опадають, а у пізнього листки розпускаються на два-три тижні пізніше і на молодих рослинах залишаються на зиму.

Поширення

Дуб звичайний — основна лісоутворююча порода Лісостепу, росте в суміші з сосною, грабом, ясенем, ялиною, буком. Росте на більшій частині України, в степу рідше, головним чином по долинах річок. Його насадження займають 26,3% площі державного лісового фонду України.

Дубово-соснові ліси на території Шацького НПП трапляються зрідка, займають вони близько 2% вкритих лісом площ. Вони приурочені до середньопідзолистих супіщаних ґрунтів. Деревостан їх однарусний. У вісімдесят років сосна має висоту 23-24 метри, дуб, звичайно на 2 метри нижчий.

Екологічна стежка «Світязянка»

15. Екологічна стежка, як складова активного відпочинку!

На сьогодні спорт є невід'ємною частиною життя. Регулярні фізичні навантаження на свіжому повітрі та фізкультура на вулиці, на спортмайданчику важливі для здорового способу життя. Вони підтримують здоров'я, оберігають від захворювань та уповільнюють процес старіння. Фізкультура корисна в будь-якому віці, особливо якщо це відбувається в лісі, біля озера або просто на лоні природи.

Потрібно усвідомити, що перебування на природі, походи, піші та вело прогулянки або просто заняття спортом є важливою складовою нашого способу життя. Природа має велике значення для якості нашого життя, і, на жаль, сьогодні багато людей не усвідомлюють, який позитивний вплив на нас справляє природне середовище та діяльність у ньому. Це пов'язано зі зміною способу життя людей, зниженням фізичної активності та іншими проблемами сучасного суспільства.

Спорт та природа дуже міцно пов'язані між собою. Природа дуже багата своїми лікувальними властивостями. Багато людей проводять багато часу на свіжому повітрі. На думку вчених, свіже повітря-запорука здоров'я людини. Не було б чистого і свіжого повітря, людство просто занедужало на різні важкі хвороби і загальні ускладнення, які впливають на самопочуття і працездатність.

6 причин займатися спортом на лоні природи

- 1) Свіже повітря містить більше кисню.
- 2) Зелені рослини підвищують рівень серотоніну, що сприяє гарному настрою.
- 3) Активізується робота мозку та нервової системи.
- 4) В організмі стимулюється чуттєве сприйняття.
- 5) Підвищується рівень позитивного самовідчуття, знижується схильність до депресії.
- 6) Сонячні промені забезпечують організм вітаміном D, а також позитивно впливають на гормональний фон.

З усього цього можна зробити дуже багато висновків, але найголовнішим і повчальним є те, що спорт і природа - невід'ємна частина нашого життя. Відвідавши екологічну стежку «Світязянка» Ви отримаєте не тільки заряд бадьорості від перебування на природі, але і ознайомитеся з природними комплексами та біорізноманіттям Шацького національного природного парку!

Екологічна стежка «Світязьанка»

16. Культура сміття та правила поведінки на екологічній стежці

Викидаючи сміття на березі озера, в лісі або в полі, задумайтеся над цими цифрами. Ваші онуки, а може, навіть правнуки будуть насолоджуватися всіма цими “необхідними речами” після вас.

Ось мінімальний список речей, які ми викидаємо, і скільки часу цьому сміттю потрібно, щоб розкластися:

- Бананова шкірка – 2-5 тижнів
- Газета – 2 місяці
- Картон – 2 місяці
- Бавовняні рукавички – 3 місяці
- Канат – 3-14 місяців
- Фанера – 1-3 роки
- Недопалки – 1-5 років
- Вовняний одяг 1-5 років
- Картонна упаковка від молока – 5 років
- Пофарбовані дошки – 13 років
- Поліетиленовий пакет – 10-20 років
- Шкіряне взуття – 25-40 років
- Нейлонова тканина – 30-40 років
- Пластиковий стаканчик – 50 років
- Консервна банка – 50 років
- Батарейки – 100 років
- Пластикова трубочка – 200 років
- Одноразовий підгузник – 450 років
- Пластикова пляшка – 400-500 років
- Алюмінієва банка – 500 років
- Рибальська волосінь – 600 років
- Скляна пляшка – 1000 років

ПРАВИЛА СОРТУВАННЯ СМІТТЯ

СКЛО	ОРГАНІЧНІ ВІДХОДИ	ПАПІР	ПЛАСТИК
Можна складати: цілі та биті пляшки з-під напоїв ліків або косметики	Можна складати: м'ясні та рибні відходи овочі і фрукти лушпиння хліб напівфабрикати кондитерські вироби інші харчові відходи залишки від чаю і кави кімнатні рослини квіти	Можна складати: картон папір газети журнали рекламні буклети невеликі брошури конверти	Можна складати: тільки маркеровану упаковку, на якій зображений трикутник з цифрою (від 1-7, крім 3 та 5) або наступними буквами: PET або PETE HDPE або PEHD LDPE або PE або PELD PP PS
Не можна складати: кришталі жаростійке та ударостійке скло	Не можна складати: олію молоко соуси рідкі харчові продукти	Не можна складати: чеки серветки коробки для піци паперові стаканчики фантики туалетний папір паперові рушники копірку	Не можна складати: пластик, на якому немає маркування або стоїть №3 чи 5

УВАГА!!! Слід пам'ятати, що все сміття повинно бути чистим, сухим та спресованим.

Небезпечні відходи, батарейки, енергозберігаючі лампи, медичні відходи, акумулятори, ртутні термометри та інші відходи, що містять ртуть, потрібно відносити до пунктів збору небезпечних відходів.

Екологічна стежка «Світязянка»

Правила поведінки на екологічній стежці

- Вогнище розводьте тільки у відведених на це місцях.
- Не користуйтеся в лісі різними піротехнічними виробами: петардами, бенгальськими вогнями, фейерверками, «повітряними ліхтариками» тощо. Це може призвести до лісової пожежі.
- Не смітіть! Після відпочинку використані пластикові пляшки, пакети, консервні банки, скляний посуд, викиньте в смітник. Нехай на місці вашого відпочинку буде чисто – завтра сюди прийдуть інші.
- Поводьте себе культурно! Вічливо спілкуйтесь з працівниками Шацького НПП!
- Не ламайте гілки дерев та кущів. Це заважає рослині жити.
- Не вирізайте на деревах надписи! Це може призвести до всихання дерева, заселення його паразитами.
- Не зривайте лісових квітів!
- Їстівні гриби зрізуйте обережно, щоб не пошкодити грибницю, не руйнуйте мохового килима.
- Не знищуйте неїстівні гриби. Для лісових мешканців – це ліки й джерела харчування.
- Не руйнуйте пташиних гнізд.
- Не беріть у руки пташині яйця, пташенят, звірят: людський запах відлякує дорослих диких тварин, позбавляє малят батьківської опіки, вони стають легкою здобиччю для хижаків.